

ปัญหาในการทำความเข้าใจประโยค freier Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย

Relativpronomen *wer* ในภาษาเยอรมัน

Troubles in Understanding Free Relative Clause with the Relative Pronoun *wer* in German

จินดา ศรีรัตนสมบุญ¹

Chinda Sriratanasomboon

บทคัดย่อ

Freier Relativsatz คือประโยค Relativsatz ที่ไม่ได้ทำหน้าที่ขยายความให้กับคำใดคำหนึ่งในประโยคหลัก แต่มีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของประโยค (Satzglied) ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานหรือกรรมของกริยาในประโยคหลัก หัวข้อไวยากรณ์เรื่องนี้จัดว่ายากและซับซ้อนสำหรับนักศึกษาไทย บทความวิชาการนี้จึงมีจุดประสงค์ที่จะรวบรวมประเด็นปัญหาและแนวทางในการทำความเข้าใจความหมายของประโยค freier Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen *wer* โดยแบ่งปัญหาและแนวทางการทำความเข้าใจเป็นสามประเด็น ได้แก่ 1) ปัญหาและแนวทางในการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง freier Relativsatz และ Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen *der, die, das* 2) ปัญหาและแนวทางในการวิเคราะห์ว่า freier Relativsatz นั้นๆ ทำหน้าที่เป็นประธานหรือเป็นกรรมของกริยาในประโยคหลัก 3) ปัญหาและแนวทางในการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่าง freier Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen *wer* และ abhängiger *w*-Fragensatz ที่ขึ้นต้นด้วย *wer*

คำสำคัญ: คุณานุกรประโยค, คุณานุกรประโยคอิสระ, ประพันธ์สรรพนาม, ประโยคคำถามอ้อม, ภาษาเยอรมัน

Abstract

The free relative clause is a relative clause that does not attribute a single word in the main sentence but it is a part of the main sentence (Satzglied), which functions as subject or object of the verb in the main sentence. This grammar topic is considered difficult and complex for Thai students. Therefore, this academic article aims to collect troubles and introduce approaches to understand the meaning of the free relative clauses beginning with relative pronoun *wer*. The troubles and approaches can be classified in three main groups: firstly, troubles and approaches in analyzing the difference between the free relative clauses and the relative clauses beginning with relative pronouns *der, die, das*, secondly, troubles and approaches in analyzing whether the free relative clauses function as subject or object of the verb in the

¹ ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

German Section, Department of Western Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University

Email: chindaram2000@yahoo.com

* Manuscript received April 5, 2021; revised May 20, 2021 and accepted June 16, 2021

main sentence, and thirdly, troubles and approaches in analyzing the difference between the free relative clauses with relative pronoun *wer* and the interrogative clauses with *wer*.

Keywords: Relativsatz, freier Relativsatz, Relativpronomen, indirekter Fragesatz, Deutsch

บทนำ

จุดตั้งต้นในการเขียนบทความเรื่องนี้ เกิดจากปัญหาที่พบในการเรียนการสอนกระบวนการวิชา GER 2102 การอ่านภาษาเยอรมันเพื่อความเข้าใจ 1 ในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาเยอรมัน (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560) มหาวิทยาลัยรามคำแหง กระบวนการวิชา GER 2102 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างในระดับคำ ระดับประโยคและระดับอนุเจต ตลอดจนไวยากรณ์ที่ช่วยในการอ่านเพื่อความเข้าใจ (Lesegrammatik) ในกระบวนการวิชานี้ มีบทเรียนบทหนึ่งว่าด้วยเรื่อง Nebensatz ประเภทต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ประธานหรือกรรมในประโยค Hauptsatz ซึ่ง freier Relativsatz mit w-Pronomen เป็น Nebensatz ประเภทหนึ่งในกลุ่ม Nebensatz ที่ทำหน้าที่ดังกล่าว

การเรียนกระบวนการวิชา GER 2102 ไม่มีการบังคับหรือกำหนดวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (prerequisite) มีเพียงข้อแนะนำในคำอธิบายรายวิชาว่านักศึกษาควรเรียนวิชาใดมาก่อน ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียนวิชานี้ ได้ผ่านการเรียนกระบวนการวิชาภาษาเยอรมันเพื่อการสื่อสาร 1 - 4 มาแล้วตามข้อแนะนำในคำอธิบายรายวิชา คำว่าที่หลักสูตรใช้อยู่ในปัจจุบันสำหรับ กระบวนการวิชาภาษาเยอรมันเพื่อการสื่อสาร 1 - 4 คือ Studio 21 ระดับ A 1 และ Studio 21 ระดับ A 2 ของสำนักพิมพ์ Cornelsen จึงอาจสรุปโดยประมาณได้ว่า นักศึกษาที่เรียนกระบวนการวิชาภาษาเยอรมันเพื่อความเข้าใจ 1 น่าจะมีความรู้อยู่ในระดับ A 2

สำหรับคำว่า **ปัญหา** ในชื่อบทความนั้น หมายถึงเฉพาะปัญหาในการใช้และการทำความเข้าใจประโยค freier Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen *wer* ของนักศึกษากลุ่มดังกล่าวข้างต้น จากปัญหาที่พบในการเรียนการสอน การตั้งคำถามและข้อสงสัยของนักศึกษาในชั้นเรียนและจากการสืบค้นศึกษาเรื่องดังกล่าวทำให้ผู้เขียนตระหนักได้ว่า freier Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen *wer* เป็นเรื่องที่ยากและซับซ้อนสำหรับผู้เรียนชาวไทยมากกว่าที่คิด ทั้งในแง่ของการทำความเข้าใจและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างประโยค freier Relativsatz แต่ในบทความนี้ ผู้เขียนจะรวบรวมประเด็นปัญหาเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการรับรู้ทำความเข้าใจเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงปัญหาในการสร้างประโยค เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ในการเขียนบทความนี้เก็บรวบรวมจากการเรียนการสอนวิชาการอ่านภาษาเยอรมัน จึงเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการรับรู้ทำความเข้าใจ มากกว่าปัญหาในการสร้างประโยคซึ่งมีลักษณะของปัญหาที่แตกต่างออกไป

พื้นความรู้ของนักศึกษาในเรื่อง Relativsatz

เมื่อก้าวถึง Relativsatz นักศึกษาส่วนใหญ่มักจะนึกถึงประโยค Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen *der, die, das* เนื่องจากเป็นรูปประโยคที่นักศึกษาได้เรียนมาอย่างเป็นระบบในกระบวนการวิชาภาษาเยอรมันเพื่อการสื่อสาร 1-4 ส่วนโครงสร้างประโยค freier Relativsatz นั้น ไม่พบว่ามีการนำเสนอ

อย่างเป็นระบบในตำรา Studio 21 A1 และ Studio 21 A2 ในส่วนที่เป็นไวยากรณ์ อย่างไรก็ตาม นักศึกษาอาจเคยพบประโยคประเภทนี้ในตำราอ่านต่างๆมาบ้าง

ในความเข้าใจของนักศึกษา ประโยค Relativsatz คือ อนุประโยค (Nebensatz) ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen der, die, das ทำหน้าที่ขยายความให้กับคำนามในประโยค Hauptsatz (Matrixsatz / ประโยคหลัก) โดย Relativpronomen der, die, das จะเปลี่ยนรูปไปตามเพศและพจน์ของคำนามที่ Relativpronomen นั้นขยาย และเปลี่ยนการก (Kasus) ไปตามหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ (Nominativ, Akkusativ, Dativ หรือ Genitiv) ของตัวมันเองในประโยค Relativsatz นั้นๆ ในกรณีที่มีคำบุพบทนำหน้า Relativpronomen คำบุพบทนั้นจะเป็นตัวกำหนดการกของ Relativpronomen ตัวอย่างเช่น

- (1) Das **Mädchen, das mich gerade begrüßt hat**, kommt aus China.
- (2) Willst du mir den **Mann, den du eben begrüßt hast**, nicht vorstellen?
- (3) Wer ist eigentlich die **Frau, der du so viel Geld überwiesen hast**?
- (4) Der **Mann, dessen Koffer auf dem Flughafen gestohlen wurde**, hat noch die Hoffnung, dass die Versicherung den Schaden zahlt.
- (5) Ich habe den **Mann, für den du arbeitest**, schon mal in einer Fernsehsendung gesehen.
- (6) Ich habe die **Leute, mit denen du geredet hast**, schon mal in einer Fernsehsendung gesehen.

(จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์, 2563, หน้า 296-298)

จากสาเหตุดังที่ได้อธิบายข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่านักศึกษาคิดเรียนเพียงเนื้อหาพื้นฐานที่สุดของเรื่อง Relativsatz (prototypischer Relativsatz)

Prototypische Relativsätze beziehen sich auf Nominalphrasen. [...] Der Relativsatz auf Ganzes ist dann ein Attribut der Nominalphrase. Prototypische Relativsätze sind also Attributnebensätze (Attributsätze). Das Relativpronomen übernimmt von seiner Bezugsphrase den Numerus und das Genus. Der Kasus wird hingegen von der Funktion des Relativpronomens innerhalb des Relativsatzes bestimmt. (Duden, 2016, p.1043)

ส่วนประโยค Relativsatz ในรูปแบบอื่น นอกเหนือจากรูปแบบพื้นฐานนี้ นักศึกษาอาจเคยพบมาบ้างจากบทอ่านในตำราหรือบทอ่านเสริมในชั้นเรียนวิชาภาษาเยอรมันอื่น ๆ และอาจได้รับคำอธิบายเพียงเฉพาะบางส่วน แต่ไม่ได้เรียนหรือได้รับการอธิบายอย่างละเอียดจนสามารถเข้าใจอย่างเป็นระบบหรือเห็นภาพรวมทั้งหมด ดังนั้น จึงยังมีอีกหลายประเด็นที่นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ทราบเกี่ยวกับ Relativsatz ดังต่อไปนี้

- 1) Relativsatz ไม่ได้ขยายความเฉพาะคำนามหรือนามวลีเท่านั้น แต่สามารถขยายความให้กับคำสรรพนามบางคำในประโยคหลักได้ด้วย (Duden, 2016, p.1041)

- (7) *Du, der* immer Glück gehabt hat, solltest dich da heraushalten. (Eisenberg, 2006, p. 271)
- (8) Es war *niemand* da, *der* die Maschine kontrollieren konnte. (Duden, 2016, p. 1041)
- 2) Relativsatz สามารถขยายความของประโยคหลักทั้งประโยค
- (9) *In der Kasse fehlen hundert Euro, worüber* wir morgen noch reden müssen. (Duden, 2016, p. 1043)
- 3) Relativpronomen ไม่ได้มีเพียง der, die, das เท่านั้น ยังมี Relativpronomen อื่นๆ อีก เช่น welcher, welche, welches / wer, was ฯลฯ

Relativpronomen บางตัวอาจไม่พบบ่อยนัก เช่น Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย Relativpronomen welcher, welche, welches เกือบไม่มีการใช้เลยในภาษาพูดอย่างไม่เป็นทางการ (Umgangssprache) ส่วนในภาษาเขียน พบว่ามีการใช้บ้างแต่ก็ไม่นิยมนัก เนื่องจากถูกมองว่าเป็นรูปประโยคที่ล้าสมัยและไม่ใช้ลีลาการเขียน (Stil) ที่ดี โดยมากจะใช้เมื่อต้องการหลีกเลี่ยงการเขียนรูปประโยคที่มี Relativpronomen der, die, das รูปซ้ำกับ bestimmter Artikel ซึ่งอยู่ติดกัน (Pfeffer, 1973, p. 90) เช่น

(10) a. Der neue *Bericht, welcher der* UNO-Klimakonvention bis Ende 2009 eingereicht wird, liefert eine Übersicht zur Schweizer Klimapolitik seit 2005. (<https://bit.ly/3wBtojr>)

b. Der neue *Bericht, der der* UNO-Klimakonvention bis Ende 2009 eingereicht wird, liefert eine Übersicht zur Schweizer Klimapolitik seit 2005.

- 4) Relativsatz ไม่จำเป็นต้องขึ้นต้นด้วย Relativpronomen เสมอไป แต่สามารถขึ้นต้นด้วยคำประเภทอื่นได้อีกด้วย เช่น Präpositionaladverbien (ดูประโยคตัวอย่างที่ 9) หรือ relative Adverbien wo, woher, wohin
- (11) Die erschreckten Bauern eilten zu der Stelle, woher das Geräusch kam. [Duden, 2016, p.1050]

ประเด็นข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนเท่านั้น ยังมีปัญหาอื่นๆ ของนักศึกษาซึ่งไม่สามารถนำมากล่าวได้ทั้งหมดในที่นี้ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวในเบื้องต้นได้ว่า การที่นักศึกษามาด้วยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่อง Relativsatz เป็นสาเหตุสืบเนื่องที่ทำให้นักศึกษามีปัญหาในการเรียนรู้และทำความเข้าใจเรื่อง freier Relativsatz ซึ่งจะได้อธิบายถึงในรายละเอียดในลำดับต่อไป

freier Relativsatz

freier Relativsatz (คุณาบุประโยคอิสระ) คือประโยค Relativsatz ที่ไม่ได้ขยายคำนาม นามวลี หรือคำใดคำหนึ่งในประโยคหลัก แต่เป็นส่วนหนึ่งของประโยค (Satzglied) (วิไลดา ศรีอุพารพงศ์, 2559, หน้า 183) เช่น

(12) *Wer zuletzt lacht*, lacht am besten.

(13) Ich tue, *was ich will*.

ปัญหาในการอ่านทำความเข้าใจประโยค freier Relativsatz

อันที่จริงเรื่อง freier Relativsatz นั้น โดยตัวของมันเองก็ค่อนข้างจะสร้างความสับสนอยู่ไม่น้อย ดังที่ Pittner (1995, p. 195) ได้เสนอไว้ว่า

Freie Relativsätze geben eine Reihe von Rätseln auf. Wie schon der Terminus andeutet, handelt es sich hier um eine widersprüchliche Erscheinung, da ein Relativsatz sich per definitionem auf ein Element im Matrixsatz bezieht, dies bei „freien Relativsätzen“ jedoch nicht der Fall ist. Sie üben im übergeordneten Satz selbständig eine Satzgliedfunktion aus. [...]

ตามที่ Pittner กล่าวไว้ข้างต้นมีความสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาในการเรียนรู้ทำความเข้าใจเรื่อง freier Relativsatz ในหลายประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) เมื่อนักศึกษาเรียนเรื่อง freier Relativsatz สังเกตได้ว่า คำว่า *Relativsatz* มักจะทำให้ให้นักศึกษานึกถึงประโยค Relativsatz ชนิดนำหน้าด้วย Relativpronomen der, die, das โดยอัตโนมัติ (สอดคล้องกับหลักการตามทฤษฎี schema theory ดูเพิ่มเติม An, 2013, pp. 130-131 และ Patricia, Carrell, and Eisterhold, 1983, pp. 560-561) ซึ่ง Relativsatz ชนิดนำหน้าด้วย Relativpronomen der, die, das เป็นประโยคที่ขยายความให้กับคำในประโยคหลัก (Attributsatz) ส่วน freier Relativsatz นั้นทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของประโยค (Satzglied) ในประโยคหลัก (Hauptsatz) โดย freier Relativsatz สามารถทำหน้าที่เป็นประธาน (ดูตัวอย่างที่ 14) หรือทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยค (ดูตัวอย่างที่ 15) ก็ได้ ความแตกต่างของประโยคสองชนิดนี้เป็นสิ่งที่จะต้องอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจโดยกระจำก่อนที่จะเรียนเรื่อง freier Relativsatz ที่ซับซ้อนขึ้นในลำดับต่อไป

(14) *Wer jünger aussieht*, lebt auch länger. (<https://bit.ly/3wwLKCj>)

(15) Wir nehmen großzügig auf, *wen du auch (immer) mitbringst*. (Zifonun, 2001, p. 94)

- 2) ในการทำความเข้าใจความหมายของประโยค freier Relativsatz เมื่อนักศึกษาเข้าใจแล้วว่า freier Relativsatz เป็นส่วนของประโยค (Satzglied) นักศึกษาจะต้องสามารถวิเคราะห์ได้ด้วยว่า freier Relativsatz นั้นๆ ทำหน้าที่เป็นประธานหรือเป็นกรรมของกริยาในประโยคหลัก

ประโยคตัวอย่างที่ (14) และ (15) นั้นค่อนข้างง่ายต่อการวิเคราะห์ เนื่องจาก Relativpronomen wer, wen อยู่ในรูปการกที่สอดคล้องกับหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของ freier Relativsatz ในประโยค กล่าวคือ

ในประโยคตัวอย่างที่ (14) *Wer jünger aussieht, ...* เป็น freier Relativsatz ที่ทำหน้าที่ประธานของกริยา *lebt* และบังเอิญคำว่า *wer* ก็อยู่ในการกประธาน (Nominativ) ด้วยเช่นกัน (เนื่องจากคำว่า *wer* เป็นประธานของกริยา *aussieht*)

ในทำนองเดียวกัน ประโยคตัวอย่างที่ (15) *..., wen du auch (immer) mitbringst.* เป็น freier Relativsatz ที่ทำหน้าที่กรรมตรง (Akkusativ) ของกริยา *aufnehmen* และบังเอิญคำว่า *wen* ก็อยู่ในรูปการกรรมตรงด้วยเช่นกัน (เนื่องจากคำว่า *wen* เป็นกรรมของกริยา *mitbringen*)

รูปการกของ Relativpronomen *wer, wen* ที่สอดคล้องกับหน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของ freier Relativsatz ในประโยค ทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ความสอดคล้องในลักษณะดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเสมอไป ตัวอย่างเช่น

(16) *Wen die Götter lieben,* wird früh sterben. (Zifonun, 2001, p. 95)

(17) *Wem dieses Haus gehört,* muss sehr reich sein.

หากตั้งคำถามในชั้นเรียนว่าอะไรเป็นประธานของประโยคที่ (16) และ (17) แม้ว่านักศึกษาจะได้เรียนเรื่อง freier Relativsatz มาแล้ว แต่นักศึกษาก็มักลังเลที่จะตอบว่า *Wen die Götter lieben* และ *Wem dieses Haus gehört* ตามลำดับ เนื่องจากนักศึกษามีความรู้เดิมอยู่ว่า *wen* เป็นรูปกรรมตรง (Akkusativ) และ *wem* เป็นรูปกรรมรอง (Dativ) นักศึกษาจึงไม่อาจเข้าใจได้ว่าประโยคที่ขึ้นต้นด้วย *wen* หรือ *wem* จะสามารถทำหน้าที่ประธานได้อย่างไร ความสับสนในลักษณะเช่นนี้อาจแก้ไขได้โดยการแนะนำให้นักศึกษาทำความเข้าใจประโยคเป็น 2 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ดูความสัมพันธ์ระหว่างประโยค Hauptsatz และ freier Relativsatz

กล่าวคือ ดูว่า freier Relativsatz มีความสัมพันธ์กับประโยค Hauptsatz อย่างไร เช่น ในประโยค

Wem dieses Haus gehört, muss sehr reich sein.

ประโยค freier Relativsatz **ทั้งประโยค** (*Wem dieses Haus gehört,*) เป็นส่วนหนึ่งของประโยค Hauptsatz (*..., muss sehr reich sein*) โดยทำหน้าที่เป็นประธานของกริยา *muss ... sein*

ระดับที่ 2 ดูหน้าที่ของ คำว่า *wer, wen, wem* ภายในประโยค freier Relativsatz

กล่าวคือ ดูเฉพาะภายในประโยค freier Relativsatz นั้นๆ ว่า คำว่า *wer, wen, wem* ทำหน้าที่อะไร เช่น ในตัวประโยค

Wem dieses Haus gehört, ...

ประธานในประโยคนี้คือคำว่า *dieses Haus* ส่วนคำว่า *wem* ต้องอยู่ในรูป Dativ เพราะเป็นกรรมของกริยา *gehört* ซึ่งเป็นกริยาที่ต้องการกรรมรอง (Dativ)

จากประสบการณ์ในการสอนในชั้นเรียน พบว่าการให้คำอธิบายในลักษณะเป็นขั้นตอน เช่นนี้สามารถช่วยให้ นักศึกษามีแนวทางในการทำความเข้าใจความหมายของ freier Relativsatz ได้ง่ายขึ้น

- 3) ปัญหาอีกประการหนึ่งในการทำความเข้าใจความหมายของ freier Relativsatz คือ บ่อยครั้งพบว่า นักศึกษามีความเข้าใจที่สับสนระหว่าง freier Relativsatz และ abhängiger w-Fragesatz (ในที่นี้ หมายถึง w-Fragenebensatz ที่ขึ้นต้นด้วย wer, wen, wem) (Duden, 2016, p. 874)

ความเข้าใจสับสนดังกล่าวทำให้นักศึกษาถอดความหมายของประโยค freier Relativsatz ที่ขึ้นต้นด้วย wer, wen, wem ผิด ตัวอย่างคำแปลผิดความหมายของนักศึกษา² เช่น

- (18) Haben Sie sich schon einmal gefragt, warum Sie lieben, **wen Sie lieben?**

*คุณเคยถามตัวเองหรือไม่ว่า ทำไมคุณถึงรัก คุณรักใคร

(ความหมายที่ถูกต้องคือ คุณเคยถามตัวเองหรือไม่ว่า ทำไมคุณถึงรักคนที่คุณรัก)

เมื่อพิจารณาจากการถอดความของนักศึกษา คาดเดาได้ว่า นักศึกษาน่าจะเคยชินกับความหมายของคำว่า *wer* ในฐานะที่เป็นคำแสดงคำถามมากกว่า จึงมีแนวโน้มที่จะถอดความคำนี้เป็นคำว่า *ใคร* ดังตัวอย่างด้านล่างนี้

- (19) Haben Sie sich schon einmal gefragt, wen Sie lieben?

คุณเคยถามตัวเองหรือไม่ว่าคุณรักใคร

ในฐานะผู้สอน ผู้เขียนได้พยายามค้นหาคำอธิบายที่จะช่วยให้นักศึกษาแยกความแตกต่างของประโยคสองประเภทนี้ได้ง่ายขึ้น และพบว่า มีนักวิชาการเยอรมันที่นำเสนอปัญหาเดียวกันนี้ด้วยเช่นกัน จึงอาจสันนิษฐานได้ว่า สิ่งนี้ไม่ได้เป็นปัญหาเฉพาะกับนักศึกษาไทยเท่านั้น

Pittner (2003, p. 196-197) ได้นำเสนอแนวทางการแยกความแตกต่างระหว่างประโยค freier Relativsatz และ abhängiger w-Fragesatz ไว้ดังนี้

Freie Relativsätze sind formgleich mit abhängigen w-Fragesätzen. Ob ein abhängiger w-Fragesatz oder ein freier Relativsatz vorliegt, lässt sich nur aufgrund des übergeordneten Satzes entscheiden. Entscheidend sind die Selektionsbeziehungen zwischen dem Verb im übergeordneten Satz und dem fraglichen Nebensatz. Im Fall von abhängigen w-Fragesätzen selegiert das Verb einen abhängigen Fragesatz, der durch alle Arten von w-Fragewörtern oder auch durch *ob* eingeleitet sein kann. Bei freien Relativsätzen hingegen liegt keine solche Selektionsbeziehung vor: [...]

² หากมีการใส่เครื่องหมาย * นำหน้าประโยคใด หมายความว่า ประโยคนั้นแปลความหมายผิด หรือเป็นประโยคที่เขียนผิดไวยากรณ์

Abhängige Fragesätze enthalten Sachverhaltsbeschreibungen, während freie Relativsätze mithilfe eines Sachverhalts Personen und Dinge benennen. [...]

จากคำอธิบายข้างต้น คำสำคัญในแนวทางการแยกความแตกต่างระหว่างประโยค freier Relativsatz และ abhängiger w-Fragesatz คือคำว่า Selektionsbeziehungen (zwischen dem Verb im übergeordneten Satz und dem fraglichen Nebensatz) ซึ่งอาจสรุปได้ว่า abhängiger w-Fragesatz ถูกกำหนดโดยกริยาในประโยคหลัก เช่น

(20) Ich weiß nicht, *wen er eingeladen hat*.

ฉันไม่รู้**ว่าเขาเชิญใคร**

*ฉันไม่รู้**คนที่เขาเชิญ**

กริยา weiß (wissen) เป็นคำที่ทำให้ทราบว่าประโยค ..., *wen er eingeladen hat* เป็น abhängiger w-Fragesatz เพราะคำว่า รู้ (wissen) บังคับโดยปริยายว่า คำว่า wen มีความหมายว่า **ใคร** (Fragewort) ไม่สามารถแปล wen ว่า **คนที่** (w-Pronomen) เนื่องจากคำว่า wissen แปลว่า รู้ ไม่ได้แปลว่า รู้จัก

นอกจากแนวทางที่กล่าวไว้ข้างต้น ยังมีอีกวิธีหนึ่งในการแยกความแตกต่างระหว่างประโยค freier Relativsatz และ abhängiger w-Fragesatz ซึ่ง Müller ได้อ้างถึงไว้ดังนี้

Höhle (1983, Ch. 8.1) discovered a difference between w-clauses and free relative clauses. If a free relative clause is used in the Left Dislocation Construction, the anaphor agrees with the relative pronoun. [...] The anaphor for interrogative clauses is *das* (that). (Höhle as cited in Müller, 1999, p. 81)

Höhle ได้อธิบายไว้ว่า หากมีการใช้สรรพนามแทนอนุประโยคที่อยู่ข้างหน้าด้วยคำว่า *der* อนุประโยคนั้นจะเป็น freier Relativsatz แต่ถ้าหากแทนด้วยคำว่า *das* อนุประโยคนั้นจะเป็น abhängiger w-Fragesatz ตัวอย่างเช่น

(21) Wen er kennt, *den* begrüßt er. (freier Relativsatz)

(22) Wen er dort sieht, *das* weiß niemand. (abhängiger w-Fragesatz)

(Müller, 1999, p. 82)

สิ่งที่ Höhle นำเสนอเป็นข้อสังเกตที่นำไปใช้และเข้าใจได้ง่ายในกรณีที่ประโยคนั้นๆ มีคำว่า *der* หรือ *das* อยู่แล้ว แต่ในประโยคที่ไม่มีคำว่า *der* หรือ *das* อยู่ นักศึกษาอาจต้องทดลองเติมคำสรรพนาม *der* หรือ *das* ด้วยตนเอง เพื่อที่จะทราบว่าจะถอดความหมายของประโยคนั้นๆ อย่างไร เช่น

(23) a. *Wer schön sein will*, muss leiden.

b. *Wer schön sein will, der* muss leiden

c. **Wer schön sein will, das muss leiden*

คนที่อยากสวยก็ต้องทนทรมาณ

(24) a. *Wer das Ziel des Angriffs war, ist noch unklar.*

b. *Wer das Ziel des Angriffs war, das ist noch unklar.*

c. **Wer das Ziel des Angriffs war, der ist noch unklar.*

ใครเป็นเป้าหมายของการบุกเข้าทำร้ายนั้น *เรื่องนี้*ยังไม่ชัดเจน

การใช้วิธีนี้อาจมีปัญหาอยู่ที่ว่า นักศึกษาจะสามารถใส่คำสรรพนามที่ถูกต้องได้หรือไม่ หากนักศึกษาใส่สรรพนามผิด (ดังเช่นข้อ c. ของประโยคตัวอย่างที่ 24 และ 25) ก็จะเข้าใจความหมายของประโยคผิดไปด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่าในบางประโยคอาจสามารถใส่คำสรรพนามแทนอนุประโยคด้านหน้าได้ทั้ง *der* และ *das* เช่น

(25) a. *Wer dieses Kunstwerk geschaffen hat, ist unwichtig.*

ผู้ที่รังสรรค์งานศิลปะชิ้นนี้ เขาไม่ได้เป็นคนสำคัญ

ใครเป็นผู้รังสรรค์งานศิลปะชิ้นนี้ ไม่ใช่เรื่องสำคัญ

b. *Wer dieses Kunstwerk geschaffen hat, der ist unwichtig. (freier Relativsatz)*

ผู้ที่รังสรรค์งานศิลปะชิ้นนี้ เขาไม่ได้เป็นคนสำคัญ

c. *Wer dieses Kunstwerk geschaffen hat, das ist unwichtig. (abhängiger*

Fragesatz)

ใครเป็นผู้รังสรรค์งานศิลปะชิ้นนี้ ไม่ใช่เรื่องสำคัญ

ประโยคข้างต้นเป็นประโยคตัวอย่างที่ Pittner (2003, p. 197) ได้เสนอไว้พร้อมคำอธิบายดังนี้

Der Unterschied zwischen den beiden Satztypen wird bei Linksversetzung deutlich.

Der Nebensatz [...] kann prinzipiell als freier Relativsatz oder als abhängiger

Fragesatz interpretiert werden. Bei Linksversetzung tritt jedoch im ersten Fall ein

Pronomen auf, das auf die genannte Person Bezug nimmt, in letzterem Fall dagegen

ein Pronomen, das sich auf den Sachverhalt bezieht.

สิ่งที่จะต้องอธิบายให้นักศึกษาเข้าใจคือ ในกรณีที่เป็น freier Relativsatz คำว่า *der* เป็นการแทนอนุประโยคด้านหน้าที่หมายถึงตัวบุคคล แต่ถ้าเป็น abhängiger Fragesatz คำว่า *das* เป็นการแทนเนื้อความ (คำถาม) ทั้งหมดที่สื่ออยู่ในอนุประโยคด้านหน้า ในกรณีที่สามารถเติมคำสรรพนาม *der* และ *das* ได้ทั้งสองคำ จำเป็นต้องอาศัยบริบทเพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจความหมายได้ถูกต้อง

อย่างไรก็ตามคำอธิบายตามหลักวิชาการที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่เป็นภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษนั้น ในหลายกรณีอาจเหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความรู้ภาษาเยอรมันดีพอสมควร แต่สำหรับผู้เรียนที่มีความรู้ในภาษาเยอรมันไม่เพียงพอ แม้จะรู้หลักการแต่ก็ไม่สามารถนำไป

ประยุกต์ใช้ได้ ดังนั้น นอกเหนือจากหลักการทางวิชาการทั้งหมดที่นำเสนอมาแล้ว ผู้เขียนได้เสนอให้นักศึกษาใช้กลวิธีที่อาจไม่เป็นวิชาการนักร่วมด้วย กล่าวคือ ให้นักศึกษาลองแปลคำว่า *wem* ในประโยคที่เป็นปัญหาด้วยตัวเลือกสองตัวเลือก ได้แก่ 1) คำว่า *ใคร* และ 2) คำว่า *คนที่ / ใครก็ตามที่* หากใช้ตัวเลือกใดแล้วความหมายของประโยคในภาษาไทยมีความสอดคล้องกลมกลืนกว่าก็ให้ใช้ตัวเลือกนั้น เช่น

(26) *Ich helfe, wem ich helfen kann.*

ฉันจะช่วยคนที่ฉันช่วยได้

ฉันจะช่วยใครก็ตามที่ฉันช่วยได้

*ฉันจะช่วยใคร(?)ที่ฉันช่วยได้

(27) *Ich weiß nicht, wem ich helfen soll.*

ฉันไม่รู้ว่าฉันควรจะช่วยใคร

*ฉันไม่รู้ว่าฉันควรจะช่วยคน (ที่)

*ฉันไม่รู้ว่าฉันจะช่วยใครก็ตาม

สิ่งที่ต้องระวังในการใช้วิธีนี้ก็คือ บางครั้งคำว่า *ใคร* ในภาษาไทยสามารถใช้ในความหมายว่า *ใครก็ตาม* ก็ได้ เช่น *ใครที่มาสายจะไม่ได้เข้าสอบ* คำว่า *ใคร* ในที่นี้มีความหมายว่า *คนที่(มาสาย)* หรือ *ใครก็ตามที่(มาสาย)* ในภาษาไทยคำว่า *ใคร* ไม่ได้ใช้ในความหมายของการตั้งคำถามเสมอไป เช่นกัน ดังนั้น ถ้าหากนักศึกษาจะใช้วิธีนี้ในการทำความเข้าใจความหมายของประโยค นักศึกษาต้องตั้งคำถามกับตัวเองเสมอว่า คำว่า *ใคร* ที่นักศึกษาใช้โดยอัตโนมัติ นั้นมีความหมายว่า *ใคร* ที่เป็นคำถามหรือมีความหมายว่า *ใครก็ตาม* กันแน่

วิธีใช้คำทดลองแปลเช่นนี้ไม่เป็นวิชาการนัก อีกทั้งไม่ใช่ความรู้ทางไวยากรณ์ภาษาไทย แต่เป็นการใช้ *ความรู้สึกทางภาษา* ในฐานะเจ้าของภาษา(ไทย) คล้ายกับที่ชาวเยอรมันหลายท่านซึ่งผู้เขียนได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับหลักการใช้ *freier Relativsatz* แต่เจ้าของภาษาเหล่านั้นบอกได้เพียงว่าประโยคใดใช้ได้ ประโยคใดใช้ไม่ได้ โดยไม่สามารถอธิบายเหตุผล ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอในทุกภาษา

สรุป

บทความนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาของนักศึกษาไทยในการทำความเข้าใจความหมายของประโยค *freier Relativsatz* โดยนำเสนอเฉพาะประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ (*rezeptiv*) โดยไม่ได้นำเสนอประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสร้างภาษา (*produktiv*) ปัญหาเกี่ยวกับการสร้างประโยค *freier Relativsatz* เป็นสิ่งมีความซับซ้อนอย่างมาก เนื่องจากในการสร้างประโยค *freier Relativsatz* นั้น นอกจากจำเป็นที่จะต้องรู้กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ต่าง ๆ แล้ว ยังต้องเรียนรู้เรื่องข้อยกเว้นหรือการใช้ประโยค *freier Relativsatz* ที่ไม่เป็นไปตามกฎเกณฑ์อีกด้วย ประโยคดังกล่าวแม้จะผิดกฎไวยากรณ์ แต่กลับมีปรากฏอยู่ในสื่อคุณภาพต่าง ๆ ของเยอรมัน

อีกทั้งยังมีงานวิจัยรองรับ หากมีผู้สนใจรวบรวมกฎเกณฑ์และข้อยกเว้นเหล่านี้ พร้อมทั้งนำเสนอเทคนิควิธีในการเรียนรู้และคำอธิบายเป็นภาษาไทย เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนและผู้เรียนภาษาเยอรมันที่เป็นคนไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากตำราสอนภาษาเยอรมันส่วนใหญ่ในปัจจุบัน เน้นที่การสื่อสารและการบูรณาการทักษะทางภาษาทั้งสี่ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าได้ผลสัมฤทธิ์ที่ดี โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการสื่อสารในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนในระดับสูงของผู้เรียนที่ไม่ได้เติบโตหรือใช้ชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ใช้ภาษาเยอรมันนั้น แน่แน่นอนว่ายังต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่องไวยากรณ์และโครงสร้างประโยคอย่างเป็นระบบโดยมีอาจปฎิเสธได้

เอกสารอ้างอิง

จินดา ศรีรัตนสมบูรณ์. (2563). *การอ่านภาษาเยอรมันเพื่อความเข้าใจ 1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
วิไลดา ศรีอุฬารพงศ์. (2559). *วากยสัมพันธ์ภาษาเยอรมัน (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

An, S. (2013). Schema theory in reading. *Theory and Practice in Language Studies*, 3(1), 130-134.

Bundesamt für Umwelt BAFU. (2009). Schweiz kann ihre internationalen Verpflichtungen einhalten.

Retrieved from <https://bit.ly/3wBtojr>

Carrell, P.L. & Eisterhold, J. C. (1983). Schema theory and ESL reading pedagogy. *TESOL Quarterly*, 17(4), 553-573.

Duden (2016). *Die Grammatik. Duden Band 4. 9., vollständig überarb. und aktualisierte Aufl.*

Mannheim u.a.: Dudenverlag.

Eisenberg, P. (2006). *Der Satz*. 3. Aufl. Stuttgart und Weimar: Verlag J.B. Metzler.

Merkel, W. (2009). Wer jünger aussieht, lebt auch länger. Retrieved from <https://bit.ly/3wwLKCj>

Müller, S. (1999). An HPSG-Analysis for Free Relative Clauses in German. *Grammars*, 2, 53-105.

Pfeffer, J. (1973). Die Relativpronomen der und welcher in Wort und Schrift. *Die Unterrichtspraxis / Teaching German*, 6(2), 90-97.

Pittner, K. (1995). Regeln für die Bildung von freien Relativsätzen. Eine Antwort an Oddleif Leirbukt.

Deutsch als Fremdsprache, 32(4), 195-200.

Pittner, K. (2003). Kasuskonflikte bei freien Relativsätzen. Eine Korpusstudie. *Deutsche Sprache*, 31(3), 193-208.

Zifonun, G. (2001). *Grammatik des Deutschen im europäischen Vergleich: Der Relativsatz*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache.